

*lucida
intervalla*

ČASOPIS ZA KLASIČNE NAUKE
A JOURNAL OF CLASSICAL STUDIES

54 (2025)

FILOZOFSKI FAKULTET
BEOGRAD

Kalimah kao (anti)erotski pesnik

Apstrakt: U ovom radu nastojimo da utvrdimo na koji način se Kalimah odnosi prema ljubavnoj poeziji svoga vremena, zašto je kritički nastrojen prema njoj i prema kojim pesničkim principima on gradi svoju ljubavnu poeziju. Čini se da Kalimah u pojedinim svojim epigramima (*Anth. Pal.* 12.43, 12.102, 12.139, 12.134) kroz metaforične poetske slike daje osvrt na ljubavnu poeziju aleksandrijskog perioda helenističke književnosti. Nastojaćemo da pokažemo kako Kalimah kao epigramatičar svoj kritički odnos prema ljubavnoj poeziji prenosi na fragment o Akontiju i Kidipi iz svoje elegijske pesme *Uzroci*. Takođe, pokušaćemo da bacimo novo svetlo na funkciju Kalimahovih Telhina i Apolona Likija, koji figuriraju u proemiju *Uzroka*. Ove mitske figure, tvrdićemo, umnogome svedoče o Kalimahovom odnosu prema ljubavnoj poeziji. Na kraju, čini se, i finalni stihovi Kalimahove *Himne Apolonu* daju povoda da ovaj odlomak himne čitamo upravo kao Kalimahovu kritiku ljubavne poezije.

Ključne reči: Kalimah, helenistička književna kritika, helenistička ljubavna poezija, Telhini, Apolon Likije.

Uvod

Još u antičko vreme, Kalimah je ocenjivan kao žestoki protivnik obimnih pesničkih žanrova. Čuvena izjava koju mu Atenaj pripisuje – da je velika knjiga ravna velikom zlu (fr. 465 Pf.), i danas se pojavljuje u gotovo svim knjigama istorije helenске književnosti, a kojom se, kao krucijalna karakteristika ovog pesnika, objašnjava njegovo ogledanje u kratkim pesničkim formama. Ako u ovakvim ocenama i ima elemenata istine, ne možemo se ne zapitati šta takva jedna kvantitativna odrednica kao što je μέγα βιβλίον uopšte znači. Kasnija tumačenja da su Kalimah i Apolonije Rođanin »lomili koplja«, između ostalog, upravo na polju »velike knjige«,¹ lako se mogu osporiti kada se u obzir uzme da su Kalimahovi *Uzroci* zapremali oko 5000

¹ O Apoloniju kao o »lošem učeniku«, koji sastavlja dugački spev u potpunosti posvećen jednoj temi (ἐν ἄεισμα διηλεκές), što predstavlja glavni predmet sukoba Kalimaha i Apolonija, v. npr. VIAN 1974, I.XVIII. Atenajevu opasku da je Kalimah veliku knjigu smatrao velikim zlom, Hopkinson razume kao Kalimahovu dosetku koja je, budući da je on bio ne samo pesnik, već i bibliotekar, u vezi sa glomaznim, dugačkim papirusima, ali i sa umetničkom nezgrapnošću dugačke kikličke pesme (HOPKINSON 1988, 88).

stihova,² a Apolonijeva *Pesma o Argonautima* sadrži tek nešto više od toga: 5835 heksameterskih stihova.³ Da je Kalimah načinio epohalni iskorak iz poezije homerskog tipa, a da je, nasuprot njemu, Apolonije slepo podražavao Homera, takođe je tek jedna paušalna ocena dvaju pesnika. U književnom miljeu aleksandrijske epohe, vlada, kao što je Vilhelm Krol primetio, tendencija ukrštanja različitih pesničkih žanrova (*Kreuzung der Gattungen*),⁴ a u kontekstu kvantiteta ne nalazimo pesnička dela koja premašuju obim Kalimahovih *Uzroka* i Apolonijeve *Pesme o Argonautima*.

Bazična pretpostavka od koje otpočinjemo naše istraživanje jeste da se pojedini Kalimahovi ljubavni i simpotički epigrami mogu čitati kao pesnikov kritički osvrt na ljubavnu poeziju, veoma popularnu u aleksandrijskom periodu helenističke književnosti III veka p. n. e.⁵ I dok se epigram *Anth. Pal.* 12.43 među savremenim ispitivačima najčešće samo delimično na ovaj način razume, dotle se drugi njegovi ljubavni epigrami tumače mahom kao subjektivna ljubavna poezija. Pored ovog epigrama, u radu ćemo se osvrnuti i na epigrame *Anth. Pal.* 12.102, 12.139 i 12.134. Shvatajući ove epigrame kao Kalimahov metaforičan prikaz njegovog odnosa prema ljubavnoj poeziji svoga vremena, pokušaćemo da pokažemo kako pesnik svoje umetničke sve-tonazore inkorporira u »romantičnu« poemu o ljubavi Akontija i Kidipe, obrađenu u elegijskoj pesmi *Uzroci* (*Aet. fr.* 67–75 Pf.).

Iako su pojedini savremeni klasični filolozi završnicu Kalimahove *Himne Apolonu* (*Hymn* 2, 105–113) tumačili kao pesnikov otpor prema nekom konkretnom pesničkom žanru: na primer, prema obimnim pesničkim produkcijama, kakvi su Homerovi junački epovi,⁶ kao Kalimahov animozitet prema, u poređenju sa Kalimahovom himnom, obimnom *Homerskom himnom Apolonu*⁷ ili kao njegovo protivljenje kikličkim epovima kao takvim,⁸ postoje indicije da se već među Kalimahovim savremenicima – konkretno, kod Apolonija Rođanina, o čemu će biti reči kasnije tokom rada – ovaj odeljak pesme shvatao ne kao žanrovska, već kao tematska kritika

² HARDER 2012, 1.14.

³ Treba istaći, međutim, da, za razliku od Apolonijevog dela, koje odlikuje jedinstvo radnje, Kalimahovi *Uzroci* imaju oblik kataloške poezije. Svaki etiološki mit obrađen u ovom delu može da se čita kao zasebno pesničko ostvarenje. Dakako, ovu zbirku elegijskih pesama ne odlikuje potpuno odsustvo celine: tako, primerice, Kalimah počinje svoje etiološko izlaganje od Haosa, a završava ga izveštajem o pramenu Berenikine kose, koja postaje sazvežđe, tj. pesnik počinje odavnog mitskog prapočetka, a završava savremenim istorijskim trenutkom. Međutim, među ispitivačima je mahom prihvaćen stav da je Kalimah u različitim vremenskim razmacima objavljivao etiološke mitove u elegijskim distisima, o čemu detaljnije, sa relevantnim referencama na ispitivače koji su se bavili ovim problemom, v. HARDER 2012, 1.3–8.

⁴ KROLL 1924, 202–224.

⁵ Ovaj rad je zasnovan na istraživanju u okviru doktorske disertacije u pripremi, pod naslovom »Pojam «λέος u helenističkoj poeziji: slava pesnika, vladara i heroja«.

⁶ WILLIAMS 1978, 85–89.

⁷ TRAILL 1998.

⁸ BING 1988, 94.

aktuelne ljubavne poezije. Na sličan način bismo se usudili da tumačimo i funkciju proemija *Uzroka* (*Aet. fr. 1 Pf. 1–45*), u kome, više nego u bilo kom drugom Kalimahovom sačuvanom poetskom tekstu, odzvanja zajedljivi, kritički glas aleksandrijskog pesnika poreklom iz Kirene.

Za odnos aleksandrijskih pesnika prema obradi ljubavnih tema, od relevantnog značaja je politički kontekst u kome ova poezija nastaje. Endogamno ustrojena dinastija Ptolemeja, koja je podrazumevala i jedan incestuozni brak između direkt-nih srodnika, predstavljala je svojevrsnu kontroverzu u grčkom kulturnom miljeu.⁹ Neki od helenističkih pesnika aluzivno razmatraju ovu pojavu, neki pak drugi o njoj direktno kazuju. Premda je, kako se čini, i samom Kalimahu takva vrsta poetike privlačna, on joj se oštro suprotstavlja, smatrajući je hibrisom, tj. prekoračenjem stilskih i etičkih normi poezije.

Mržnja prema kikličkoj pesmi

Ἐχθαίρω τό ποιήμα τό κυκλικόν, οὐδέ κελεύθῳ
χαίρω τίς πολλούς ᾧδε καί ᾧδε φέρει·
μισέω καί περίφοιτον ἐρώμενον, οὐδ' ἀπό κρήνης
πίνω· σικχαίνω πάντα τὰ δημόσια.
Λυσανίη, σὺ δὲ ναιχι καλὸς καλός· ἀλλὰ πρὶν εἰπεῖν
τοῦτο σαφῶς Ἦχώ, φησί τις 'ἄλλος ἔχει.'
(*Anth. Pal.* 12.43 = Gow–Page *HE* 2)¹⁰

Prezirem kikličku pesmu a ne radujem se ni / stazi koja onamo i ovamo vuče mnoge, / mrzim i lutajućeg ljubavnika / niti sa svakog izvora / pijem: gnušam se svih uobičajenih stvari. / Lisanija, lep si, lep si stvarno, ali neko je već rekao / da je još ranije Eho mudro kazala: »Pripada drugom«.¹¹

Idejnu poentu ovog epigrama Gau i Pejdz sažimaju u svom komentaru na sledeći način: »Pesnikove ljubavi moraju biti isključivo njegove, a ne deljene sa drugima.«¹² – smatrajući da mladić Lisanija iz petog stiha figurira kao pesnikov ἐρώμενος,

⁹ Endogamna praksa bila je retkost među Grcima. Jedan od retkih primera sklapanja endogamnih zajednica iz finansijskih razloga nalazimo u Atini: ἐπίκληρος je, recimo, bila naslednica bez brata, koja bi stupala u brak sa nekim muškim rođakom svoga oca kako bi sačuvala očevu imovinu (MORI 2008, 96). Sa druge strane, brak između srodnika, neretko i direktnih, kod egipatskih faraona predstavljao je uobičajenu pojavu (*ibid.*). Stivens pretpostavlja da je takva vrsta brakova morala izazivati odbojnost među grčkim stanovnicima Egipta (STEPHENS 2003, 242).

¹⁰ Kalimahovi epigrami, kao i Asklepijadov epigram u ovom radu, navodeni su prema GOW / PAGE 1965.

¹¹ Svi srpski prevodi grčkih tekstova u ovom članku potiču od autora.

¹² »The poet's loves must be exclusive for himself, not shared by others.« (GOW / PAGE 1965, 2.155).

pri čemu mu je nadenuto neko možda fiktivno lično ime ili pak ime nekog od mladića iz pesnikovog kruga prijatelja.¹³ Henrihs ne vidi direktnu tematsku vezu između ljubavnog aspekta ove pesme i osione književne kritike s početka pesme i tvrdi da je pogrešno insistirati na bliskoj tematskoj vezi između »kikličke pesme« (ποίημα κυκλικόν) i »lutajućeg ljubavnika« (περίφοιτος ἐρώμενος), s jedne strane, i utabane staze i zajedničkog izvora, sa druge.¹⁴ I Gacviler, čini se, vidi ovaj epigram kao primarno ljubavni, smatrajući da veza između pesničke umetnosti i erotike u ovom epigramu ima programski karakter, ali takav da je možda ovaj epigram predstavljao uvodnu pesmu u erotsku sekciju Kalimahovog zbornika epigrama.¹⁵ Drugim rečima, ispitivači mahom drže da erotski aspekt ovog epigrama nema dodirnih tačaka sa literarnim refleksijama iznetim u prvom i drugom stihu epigrama. Ovakvo tumačenje epigrama *Anth. Pal.* 12.43 unekoliko je razbio Ričard Tomas, koji ovaj epigram u celini čita kao svojevrsnu književnu kritiku. Naime, Tomas, zanemarujući, čini se, izraz animoziteta pesničkog subjekta prema kikličkoj pesmi u prvom stihu, tumači ovo Kalimahovo ostvarenje kao odijum pesnika prema novoj atičkoj komediji; on Kalimahovog »lutajućeg ljubavnika« dovodi u vezu sa komičkim ljubavnikom nove atičke komedije, u kojoj glagol περιπατεῖν (ili imenica περίπατος) nosi različita značenja: osnovno mu je značenje »unaokolo šetati«, kojim se opisuje delanje u kontekstu i izvan konteksta drame, ali se isti glagol može odnositi na aktivnosti likova nove komedije, kakvi su pijanice, podvođači i njima slični.¹⁶ U Menandrovim komedijama, navodi dalje Tomas, ovaj glagol često se koristi kako bi opisao bdenje mladog ljubavnika pred vratima voljene osobe (παρακλαυσίθυρον), odnosno kako bi dočarao frustrirajuće postupke ljubavnika.¹⁷ Stoga bi, prema Tomasu, Kalimahov περίφοιτος ἐρώμενος ilustrovali jednog frustriranog komičkog ljubavnika, a iskaz συγχάινω πάντα τὰ δημόσια (gnušam se svih uobičajenih stvari) – pesnikov otpor prema opštim mestima u književnosti.¹⁸

Čini se da Hopkinson ipak sagledava ovaj epigram u celini i, kratko se osvrćući na njega, tvrdi da pesničke slike kazuju o već mnogo puta obrađenim temama u kikličkim epovima, a to su svetovni put, promiskuitetni mladić i svetovni izvor.¹⁹ Dakle, već je u prvom stihu epigrama naznačen predmet pesnikove omraze – ποίημα κυκλικόν, i, nasuprot Tomasovim tvrdnjama, nema razloga da sumnjamo da se dati epigram u celosti može čitati kao osporavanje vrednosti (savremene) kikličke poezije. Pored uobičajenih naslova pesama trojanskog i tebanskog ciklusa koje se u

¹³ *Ibid. ad loc.*

¹⁴ HENRICHS 1979, 211.

¹⁵ GUTZWILLER 1998, 218.

¹⁶ THOMAS 1979, 182–183.

¹⁷ *Ibid.* 183–184.

¹⁸ *Ibid.* 184.

¹⁹ HOPKINSON 1988, 87.

istoriji grčke književnosti označavaju kao kikličke,²⁰ u ovu skupinu epskih pesama bi se, prema Fantuciju i Hanteru, mogla svrstati i *Pesma o Argonautima* Apolonija Rodanina.²¹ Kako ovi ispitivači primećuju, Apolonijev spev gaji veći afinitet prema onim motivima koje savremeni ispitivači smatraju »kikličkim« nego sa homerskim temama.²² Magijsko i natprirodno bilo je daleko prisutnije u kikličkoj poeziji nego u Homerovim epovima, ali su i erotske teme, čini se, bile u kikličkoj poeziji u značajnoj meri zastupljene.²³ Apolonijevo delo objedinjuje, dakle, sve pomenute karakteristike kikličke poezije, a ljubavni aspekt *Pesme o Argonautima*, koji se pre svega ogleda u obradi mita o ljubavi Jasona i Medeje, prvi je nama poznat i sačuvan grčki ep u kom eros umnogome podstiče narativni tok pesme. Da li je Kalimah u epigramu *Anth. Pal.* 12.43 mogao u pozadini svoje misli imati upravo Apolonijev spev, odnosno Apolonijevu obradu ljubavnih tema? Ova pretpostavka deluje privlačno, tim pre što Kalimah govori o kikličkoj pesmi u jednini,²⁴ a uzimajući u obzir ljubavni kontekst epigrama, ta mogućnost postaje još verovatnija.

Lično ime mladića iz pretposlednjeg stiha epigrama bi se u duhu naše analize takođe moglo shvatiti metaforično. Kalimah, reklo bi se, neretko pristupa takvom pesničkom zahvatu da u lična imena, koja su mahom složenice određenih imenica i/ili glagola, upliće neko dublje značenje, pri čemu bi se slučaj Lisanijinog imena mogao shvatiti i ironično:²⁵ naime, *Λυσανίας* označava »onog koji oslobađa od muke/patnje« (ὁ λύων τὰς ἀνάγας), a koji, paradoksalno, predstavlja mentalnu teskobu za pesničko *ja* epigrama.²⁶ Na planu pesničke kritike, ovo lično ime moglo bi da označava izvesnu stilsku površnost i poetsku »razbibrigu«, na koju dodatno ukazuje epizeuksa *καλὸς καλός* (lep, lep), kojom se Lisanija opisuje. Ako bi konkretnije trebalo da identifikujemo Lisaniju, mogli bismo da ga dovedemo u vezu sa protagonistom najpopularnije kikličke pesme aleksandrijskog perioda helenističke književnosti – sa Apolonijevim Jasonom, koji je *par excellence* primer jednog lutajućeg ljubavnika. Poslednji stih epigrama podrobnije bi mogao da objasni prirodu ove »lepe književnosti« time što ukazuje na njenu neoriginalnost: kada Eho ponavlja da Lisaniju poseduje neko drugi (*ἄλλος ἔχει*), to bismo mogli da razumemo kao pesničko reprodukovanje odavno poznatih ljubavnih motiva iz kikličkih pesama.

²⁰ Za pregled kikličkih epskih pesama, v. npr. DAVIES 1989.

²¹ FANTUZZI / HUNTER 2004, 96.

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.* 97.

²⁴ Ipak, treba istaći i da termin *ποίημα* može označavati i skupinu pesama. Akosta-Hjuz i Stivens ističu da se ova imenica neretko javlja u grčkoj prozi V i IV veka p. n. e., u značenju nečega što je napravljeno ili učinjeno, ali kada referiše na poeziju, onda ukazuje na žanrovski aspekt poezije (ACOSTA-HUGHES / STEPHENS 2025, 212).

²⁵ ΚΟΥΚΟΥΖΙΚΑ 2010.

²⁶ *Ibid.* 315.

Pesnik kao lovac

Kalimahov kritički odnos prema ljubavnoj poeziji ne znači i odricanje od ljubavnih motiva i tema, već bi se pre odnosio na pesničke klišeje savremene aleksandrijske poezije. Takvu ideju, metaforično iznetu u epigramu *Anth. Pal.* 12.43, dodatno obrazlaže sledeći epigram:

Ἦγρευτής, Ἐπίκυδες, ἐν οὔρεσι πάντα λαγῶν
διφᾶ καὶ πάσης ἔχνια δορκαλίδος
στεῖβη καὶ νιφετῷ κεχρημένος, ἦν δέ τις εἶπη
ἴτῃ, τότε βέβληται θηρίον, οὐκ ἔλαβεν.
χοῦμός ἔρωσ τοιόσδε· τὰ γὰρ φεύγοντα διώκειν
οἶδε, τὰ δ' ἐν μέσσω κείμενα παρπέταται.

(*Anth. Pal.* 12.102 = Gow–Page *HE* 1)

Lovac, Epikide, u brdima traži svakog zeca, / i u potrazi je za tragom svake srne / čak i ako je zavejan snegom, a ako mu neko kaže: / »Hej, ova životinja leži mrtva«, on je ne grabi. / Takva je moja ljubav: zna da juri ono što beži, / izbegava pak ono što leži unaokolo.

Dok je u epigramu *Anth. Pal.* 12.43 kikličku pesmu doveo u vezu sa ljubavnim strastima lutajućeg ljubavnika, u epigramu *Anth. Pal.* 12.102 pesnik ἔρωσ dovodi u korelaciju sa lovom. Na metapoetskom nivou, pesnik, čini se, izražava težnju za obradom ljubavnih tema koje nisu lako dostižne pesničkom umeću. Prva četiri stiha, daju, s jedne strane, poetsku sliku lovca koji uživa u potrazi za plenom, a sa druge prikaz odbojnosti prema lešinarskom odnosu prema strvini. Ovi stihovi su, mogli bismo reći, samo metafora za pesnikov odnos prema erosu; tačnije, za njegov odnos prema obradi ljubavnih tema. Iskazom χοῦμός ἔρωσ τοιόσδε (Takva je moja ljubav), pesnik upravo podvlači takav pesnički pristup: on traga za onim ljubavnim motivima koji nisu puka reprodukcija pesničke tradicije, a preuzimanje ustaljenih ljubavnih motiva nalik je lešinarenju.

Autocenzurisana ljubavna poezija

Dok se većina Kalimahovih ljubavnih epigrama može čitati kao kritika ljubavne poezije, odnosno kao poetski proglas »korektne«, podobne ljubavne poezije, dotle u drugim svojim pesničkim delima, Kalimah demonstrira ovaj svoj pesnički *credo*.

U fragmentu o Akontiju i Kidipi Kalimahovih *Uzroka*, pesnik na jednom mestu izlaže predbračni običaj Kidipinog rodnog ostrva Naksa, u kome je i sama Kidipa sudelovala. Taj običaj je podrazumevao da još uvek nevenčana devojka prespava

sa nekim muškim detetom čiji su roditelji živi (τέθμιον ὡς ἐκέλευε προνούμφιον ὕπνον ἰαῦσαι / ἄρσενι τὴν τάλιν παιδί σὺν ἀμφιθαλεῖ, *Aet.* fr. 75 Pf. 2–3). Pesnik zatim kreće u objašnjavanje porekla tog običaja, ali se najednom zaustavlja, jer, čini se, ne priliči izlagati jedan takav mitski narativ:

Ἥρην γάρ κοτέ φασι — κύον, κύον, ἴσχεο, λαιδρέ
 θυμέ, σύ γ' αἰείση καὶ τὰ περ οὐχ ὀσίη·
 ὦναο κάρτ' ἔνεκ' οὐ τι θεῆς ἴδες ἱερά φρικτῆς,
 ἔξ ἂν ἐπεὶ καὶ τῶν ἥρυγες ἱστορίην.
 ἦ πολυιδρεῖη χαλεπὸν κακόν, ὅστις ἀκαρτεῖ
 γλώσσης· ὡς ἐτεὸν παῖς ὄδε μαῦλιν ἔχει.
 (*Aet.* fr. 75 Pf. 4–9)²⁷

Naime, kažu da je Hera nekada... o pseto, pseto, prestani! Nečista / dušo, pevao bi ono što nije dopušteno: / silno si blagosloven što nisi video rituale strašne boginje, / jer u suprotnom bi i to znanje izbljunuo. / Previše znanja je strašno zlo za onog ko ne vlada / svojim jezikom: taj je zaista kao dete koje drži nož.

Alan Kameron pretpostavlja da je u prvim dvama stihovima citiranog odlomka Kalimah suptilno inkorporirao stihove svog kontroverznog savremenika, pesnika Sotada iz Maroneje.²⁸ Naime, Sotad u jednom sačuvanom stihu pravi aluziju na incestuozni dinastički brak Ptolemeja II Filadelfa i Arsinoje II: Εἰς οὐχ ὀσίην τρυμαλίην τὸ κέντρον ὠθειῖς, (Sotades, Pow. fr. 1)²⁹ – »U nečasnu rupu svoj bodež guraš«. Drugi Sotadov stih, koji prema Kameronu, prethodi pomenutom, glasi:³⁰ Ἥρην ποτέ φασι Δία τὸν τερψικέραυνον (Sotades Pow. fr. 16), – »Kažu da jednom su Hera i Zevs gro-movnik...«, kojim pesnik aludira na (takode incestuozni) ἱερός γάμος Zevs-a i Here.³¹

Motivi Kalimahovog naglog prekida izlaganja, najverovatnije ljubavnog odnosa vrhovnih olimpskih božanstava, ispitivačima nisu posve jasni. Harder ne vidi šta je to toliko šokantno u toj veoma poznatoj mitskoj epizodi, tim pre što je Kalimah na jednom mestu u *Uzrocima*, čini se, i sam pominje (ὡς τε Ζεὺς ἐράτιζε τριηκοσίους ἐνιαυτοῦς, *Aet.* fr. 48 Pf. – kako je Zevs trista godina voleo...)³² Ona priznaje da je Stjuart verovatno u pravu kada tvrdi da Kalimah nije bio svestan svrhe ove pred-

²⁷ Svi ekscerpti Kalimahovih *Uzroka*, *Jamba* i fragmenata, koji su kao i ovde označeni skraćenicom Pf., dati su prema verziji teksta koju nudi PFEIFFER 1949. Svi označeni delovi teksta potiču od autora.

²⁸ CAMERON 1995, 20.

²⁹ Sotadovi stihovi citirani su prema POWELL 1925.

³⁰ Pretpostavku da prvom Sotadovom fragmentu prethodi šesnaesti, pre Kamerona (CAMERON 1995, 20) zastupao je Pretagostini (PRETAGOSTINI 1984, 139–147).

³¹ Podvučeni delovi Sotadovih stihova i Kalimahovog fragmenta 75 Pf. 4–5 označavaju leksičke podudarnosti između ova dva poetska teksta.

³² HARDER 2012, 2.584.

bračne ceremonije.³³ Kameron ne vidi kako slučaj Zeusa i Here može uopšte da predstavlja ἀῤτιον za predbračni običaj ostrva Naksas, budući da su Zeus i Hera mimo znanja svojih roditelja delili ložnicu, što se navodi i u *Ilijadi* (*Il.* 14.296), a to su činili trista godina, kako Kalimah u *Aet.* fr. 48 Pf. beleži, dok su, sa druge strane, Kidipa i dečak spavali u prisustvu dečakovih roditelja, a pre svega nisu bili ljubavnici.³⁴

Da li ovaj predbračni običaj sa ostrva Naksas doista vuče svoje korene iz ideje o sveštenom braku Zeusa i Here, nije, čini se, za Kalimaha toliko ni relevantno. Početni stihovi navedenog odlomka o ljubavi Akontija i Kidipe predstavljaju, moglo bi se reći, izraz osnovnih principa Kalimahove poetike. Stilska ugladenost Kalimahove pesničke umetnosti sastoji se, mogli bismo tvrditi, ne toliko u kratkoći pesničkog izraza i u suprotstavljanju obimnoj epskoj poeziji (kako se Kalimahova poetika često tumači), već u etičkoj dimenziji pesme, koja je katkad u vezi i sa njenim političkim aspektom. Moglo bi se reći da se etika Kalimahove pesme ogleda, između ostalog, i u suzdržavanju od izlaganja mitskih narativa koji bi predstavljali aluziju na savremeni politički momenat. Takva pesnikova pozicija bi možda mogla da govori o njemu kao o lojalnom dvorskom pesniku, s jedne strane, ali bi sa druge mogla da svedoči o Kalimahovom otporu prema jednom opštem »trendu« u aleksandrijskoj poeziji III veka p. n. e., koji se ogledao u obradi opskurnih, »romantičarskih« tema, kako ovaj pesnički manir helenizma naziva Evina Sistaku.³⁵ Bitan element tih opskurnih tema, veoma popularnih u Kalimahovo vreme, jesu, rekli bismo, na prvom mestu erotske teme, koje su u velikoj meri eksploatisane u Apolonijevom spevu, a svoju najvulgarniju formu, kako smo videli, zadobijaju u stihovima pesnika Sotada.

U šestom i sedmom stihu citiranog odlomka, Kalimah svoj prvobitni poriv da izloži jedan kontroverzan mit stavlja na viši, religijski pijedestal: iznošenje mita o ljubavnom činu Zeusa i Here bilo bi ravno iznošenju tajnih rituala u čast »strašne boginje« Demetre, tj. eleusinskih misterija. U osmom i devetom stihu, pesnik je samokritičan: erudicija, združena sa pesnikovom sklonošću ka brbljivosti, veoma je opasna kombinacija i nalikuje detetu s nožem u ruci.

Potiskivanje erosa

Iako kritički nastrojen prema modernim tokovima pesničke prakse, izgleda da je Kalimah svestan zavodljivosti savremene ljubavne poezije. Taj utisak stičemo i na osnovu aposiopeze u četvrtom stihu 75. fragmenta *Uzroka*, ali i iz pojedinih Kalimahovih epigrama. Sledeći epigram je interesantan u tom pogledu:

³³ STUART 1911, 309; HARDER 2012, 2.584.

³⁴ CAMERON 1995, 21.

³⁵ SISTAKOU 2012, 14.

Ἔστι τι, ναὶ τὸν Πάνα, κεκρυμμένον, ἔστι τι ταύτη
ναὶ μὰ Διώνυσον, πῦρ ὑπὸ τῆ σποδιῇ.
οὐ θαρσέω· μὴ δὴ με περίπλεκε· πολλάκι λήθει
τοῖχον ὑποτρῶγων ἠσύχιος ποταμός.
τῶ καὶ νῦν δείδοικα, Μενέξενε, μὴ με παρεισδύς
οὗτος ἴοσειαρνης† εἰς τὸν ἔρωτα βάλῃ.
(*Anth. Pal.* 12.139 = Gow–Page *HE* 9)

Postoji nešto što krije se, tako mi Pana, postoji pod ovim / pepelom, tako mi Dionisa – plamen. / Nisam siguran: ne uzmi me u zagrljaj! Često se krije / tiha reka što izjeda bedem. / Zato se sada i bojim, Meneksene, da mi se ne uvuče / šunjalo ovo i erosu me baci.

Nasuprot epigramu *Anth. Pal.* 12.43, u kome Kalimah decidno proglašava odbojnost prema ljubavnim motivima u modernoj kikličkoj pesmi, upotrebom *verba sentiendi*, kakva su ἐχθαίρω, οὐδὲ χαίρω, μισέω i σικχαίνω, epigram *Anth. Pal.* 12.139 prožet je glagolima osećanja koja izražavaju nesigurnost i strah pesničkog subjekta: οὐ θαρσέω i δείδοικα. Reč u oštećenom delu teksta (†οσειαρνης†), ispitivači mahom razumeju kao ὁ σιγέρπης.³⁶ Imenicu σιγέρπης («one that steals silently to a place», LSJ) preveli smo kao »šunjalo«, a razumeli smo je kao poriv pesnika da stvara u duhu aktuelnih poetskih kretanja svoga vremena, tj. da se ogleda u ljubavnoj poeziji tipičnoj za aleksandrijski period helenističke književnosti. Pesničko *ja* u strahu je da će ga σιγέρπης u potpunosti baciti u okrilje erosa, tj. ljubavne poezije. Božanstva kojima se pesnik obraća, Dionis i Pan, stoje nasuprot muzama i Apolonu, tipičnim helenskim božanstvima poezije i svetlosti, i treba, reklo bi se, da simbolizuju eksplicitnu ljubavnu poeziju. Stiće se utisak da pesnički subjekt doživljava panični napad pred pomišlju da i sam potpada pod dominantni umetnički uticaj svoga vremena. Ideja o erosu koji se krije duboko u svesti pesničkog subjekta data je i kroz pesničku sliku vatre skrivene pod pepelom (πῦρ ὑπὸ τῆ σποδιῇ). Takav plamen Kalimah, dakle, nastoji da ugasi u svom pesničkom biću, isto kao što se protivi onim stvaraočima koje je vreli obruč erotskog plamena već dobro stegao.

Pesnik kao lopov

Ἔλκος ἔχων ὁ ξείνος ἐλάνθανεν· ὡς ἀνηρόν
πνεῦμα διὰ στηθέων – εἶδες; – ἄνηγάγετο,
τὸ τρίτον ἡνίκ' ἔπινε, τὰ δὲ ῥόδα φυλλοβολεῦντα
τῶνδρὸς ἀπὸ στεφάνων πάντ' ἐγένοντο χαμαί.
ᾧπτῆται μέγα δὴ τι. μὰ δαίμονας οὐκ ἀπὸ ῥυσμοῦ
εἰκάζω, φωρὸς δ' ἴχνια φῶρ ἔμαθον.
(*Anth. Pal.* 12.134 = GOW–PAGE *HE* 13)

³⁶ GOW / PAGE 1965, 2.164.

Stranac je bio ranjen, a krio je to. Ali kakav strašan / uzdah iz grudi! Vide li?
Podiže se / dok je ispijao treću, s ruža se prosuše latice i / padoše na zemlju
sve sa venaca tog čoveka: / spržio se mnogo, a bogova mi, ne slutim ovo tek
tako, / jer sâm sam lopov i prepoznajem korake lopova.

Rana (ἔλκος), koju i Gau i Pejdž shvataju kao ljubavnu ranu, primećujući da i Kalimahov savremenik Teokrit u dvema *Idilama* (*Id.* 11.15 i 30.10) ovu imenicu koristi u istom kontekstu,³⁷ potisnuta je na sličan način kao i erotski plamen u *Anth. Pal.* 12.139. Ali nedovoljno je potisnuta, jer ljubavni stradalnik u jednom momentu ispušta ἀνιηρόν πνεύμα διὰ στηθέων (strašan uzdah iz grudi), i to ga odaje. U simpotičkoj atmosferi u kojoj je dat ovaj epigram, pesnički subjekt drži se po strani, »stoički« i trezveno posmatra zaljubljenog simpozijasta i obraća se nekom neimenovanom drugom licu jednine – reklo bi se drugu u piću, a zapravo samom čitaocu.

Izjava pesničkog subjekta da prepozna korake lopova, budući da je i sam lopov (φωρός δ' ἔχνη φῶρ ἔμαθον), treba, kako Vilamovic kaže, da ukaže na to da je pesnički subjekt na osnovu vlastitog iskustva svestan ljubavnih patnji simpozijasta.³⁸ Međutim, Fantuci i Hanter idu korak dalje u interpretaciji ovog pesničkog iskaza, smatrajući da Kalimahova »krađa« treba da ukaže na to da je epigram *Anth. Pal.* 12.134 obrada jednog simpotičkog epigrama Kalimahovog savremenika, pesnika Asklepijada:³⁹

Οἶνος ἔρωτος ἔλεγχος· ἐρᾶν ἀρνεύμενον ἡμῖν
ἤτασαν αἱ πολλαὶ Νικαγόρην προπόσεις·
καὶ γὰρ ἐδάκρυσεν καὶ ἐνύστασε καὶ τι κατηφές
ἔβλεπε, χῶ σφιγχθεὶς οὐκ ἔμενε στέφανος.
(*Anth. Pal.* 12.135 = Gow–Page *HE* 18)

Vino je dokaz ljubavi: poricao nam je da je zaljubljen, / ali mnoge zdravice
su odale Nikagoru. / I zaplaka i pognu glavu i pokunjeno / se zagleda, a nije
se zadržao ni venac koji mu beše svezan [oko temena].

Tematska sličnost sa Asklepijadovim epigramom je očigledna: zaljubljenog vinopiju i u jednom i drugom epigramu odaje postura tela usled koje im venac pada sa glave.⁴⁰ Iskaz pesničkog subjekta da je i sam φῶρ trebalo bi da ukaže na Kalimahov metapoetski zahvat, kojim pesnik priznaje da je »ukrao« Asklepijadov epigram o pijanom i zaljubljenom Nikagori.⁴¹ Ali pesnički glas, iako je prisutan na simpozio-
nu, odaje utisak distanciranosti, trezvenosti i analitičnosti, te tako možda svedoči

³⁷ *Ibid.* 167.

³⁸ WILAMOWITZ-MOELLENDORFF 1924, 127.

³⁹ FANTUZZI / HUNTER 2004, 339–340.

⁴⁰ *Ibid.* 339.

⁴¹ *Ibid.*

i o Kalimahovoj distanciranosti u odnosu na ovaj i druge Asklepijadove ljubavne epigrame. Drugim rečima, Kalimah jeste »ukrao« Asklepijadovu ideju, svestan je zavodljivosti ljubavno-simpotičkih pesničkih igrarija, ali u njima, kao pesnik, on sudeluje samo u ulozi objektivnog kritičara i posmatrača.

Dodatno podozrenje prema eventualnom Kalimahovom odavanju pošte svom kolegi Asklepijadu, time što priznaje da je od njega preuzeo jednu ideju za svoj simpotičko-ljubavni epigram, predstavlja jedna u savremenoj klasičnoj filologiji veoma prihvaćena teza o antagonizmu između ova dva pesnika, a okosnicu tog antagonizma trebalo bi da predstavlja ljubavna elegijska pesma *Lidanka* (Λύδη) Antimaha iz Kolofona, pesnika koji živi i stvara otprilike u V–IV veku p. n. e.⁴² Asklepijad je, naime, za Antimahovu *Lidanku* u jednom svom epigramu (*Anth. Pal.* 9.63) imao samo reči hvale:

Λυδὴ καὶ γένος εἰμι καὶ οὖνομα, τῶν δ' ἀπὸ Κόδρου
σεμνοτέρη πασῶν εἰμι δι' Ἀντίμαχον·
τίς γὰρ ἔμ' οὐκ ἤεισε; τίς οὐκ ἀνελέξατο Λυδὴν,
τὸ ξυγόν Μουσῶν γράμμα καὶ Ἀντιμάχου;
(*Anth. Pal.* 9.63 = Gow–Page *HE* 32)

Lidanka sam poreklom, tako se i zovem, a od Kodrovih / potomkinja svih
ja sam uglednija zahvaljujući Antimahu. / Jer, ko me još nije opevao? Ko
Lidanku pročitao nije, / to zajedničko delo muza i Antimaha?

Iz jednog Kalimahovog fragmenta stiće se utisak da pesnik izražava odbojnost prema ovoj pesmi i to na takav način da se čini kao da parodira Asklepijadov hvalospev *Lidanki* (fr. 398 Pf.).⁴³ S obzirom na to da su nam sačuvani vrlo oskudni fragmenti Antimahovog pesničkog opusa, možemo samo nagađati o motivima Kalimahove odbojnosti prema ovom delu. Tek bismo na osnovu sledećih reči mogli pretpostaviti da je takva odbojnost doista postojala:

Λύδη καὶ παχὺ γράμμα καὶ οὐ τορόν
(fr. 398 Pf.)

Lidanka – i glomazno i nesuvislo delo.

S obzirom na dijametralno suprotne vrednosne stavove Asklepijada i Kalimaha prema Antimahovoj *Lidanki*, ali i s obzirom na drukčiju prirodu poetike dvojice pesnika (Antimahova, za Kalimaha, možda banalna sentimentalnost, s jedne, i Ka-

⁴² Više o odnosu između Kalimaha i Asklepijada i njihovom odnosu prema Antimahovoj *Lidanki*, v. npr. CAMERON 1995, 303–338 i KLOOSTER 2011, 69–71.

⁴³ Osim toga, Asklepijad se u *Florentinskim sholijama* pominje kao jedan od Kalimahovih književnih oponenta.

limahov ugladeni (anti)erotizam, s druge strane), za pesničku umetnost ove dvojice pesnika se nedvosmisleno može tvrditi da stoje u opoziciji jedne prema drugoj. Stoga bi i Kalimahovo priznanje »krađe« Asklepijadovih pesničkih ideja moglo da se razume i kao izraz Kalimahove ironije, ali i da svedoči o Kalimahovoj upućenosti u poeziju svojih literarnih oponentata, kao i o primamljivosti njihove poezije, kojoj se Kalimah odupire.

Telhini i Apolon Likije

Vratimo se na Kalimahov fragment o Akontiju i Kidipi. Nakon što je izložio ceo narativ o ljubavi dvoje mladih i dao αἴτιον ovog ljubavnog narativa – nastanak loze Akontijada (φῦλον Ἀκοντιάδα, *Aet.* fr. 75 Pf. 51), koja vuče poreklo od Akontijevog braka sa Kidipom i koja živi u Akontijevom rodnom, kejskom gradu Julisu, gde je veoma poštovana (πούλυ τι καὶ περίτιμον Ἰουλίδι ναιετάουσιν, *Aet.* fr. 75 Pf. 52), Kalimah nastavlja pesmu dajući kratak pregled mitske istorije Akontijevog rodnog ostrva Keja. Tu mitsku prošlost ostrva Kalimah, kako priznaje, preuzima od hroničara ostrva, Ksenomeda. Između ostalog, Kalimah navodi sledeće:

ἐν δ' ὕβριν θάνατόν τε κεραύνιον, ἐν δὲ γόητας
Τελχίνας μακάρων τ' οὐκ ἀλέγοντα θεῶν
ἦλεά Δημῶνακτα γέρων ἐνεθήκατο δέλτ[οις
καὶ γρηῦν Μακελώ, μητέρα Δεξιθέης,
ἄς μούνας, ὅτε νήσον ἀνέτρεπον εἴνεκ' ἀλ[ι]τ[ρ]ῆς
ὕβριος, ἀσκηθεῖς ἔλλιπον ἀθάνατοι·
(*Aet.* fr. 75 Pf. 64–69)

Hibris i smrt izazvanu munjom, kao i čarobnjake / Telhine i onog što ne poštuje blažene bogove, / Demonakta ludog – starac (sc. Ksenomed) je pohranio na tablicama, / i staricu Makelo, Deksitejnu majku, / koje su jedine, kada su ostrvo razorili zbog grešnog / hibrisa, besmrtni bogovi ostavili nepovedene.

Kalimah, dakle, govori o Telhinima kao o starosedeočima ostrva Keja, koji su kao zli čarobnjaci (γόητες) prekoračili božanske mere i zašli u obest (ὑβρις), zajedno sa svojim kraljem Demonaktom. Zato su za kaznu sprženi (verovatno Zevsovom) munjom. Ipak, neki predstavnici ovog roda opstaju posle pretrpljene kazne: izvrsna Makelo, koja je, kako se pretpostavlja, Demonaktova supruga,⁴⁴ i njena kćerka Deksiteja, a to bi moglo da znači da opstaju i određeni rudimenti njihove »kulture«. Posle nestanka Telhina sa Keja, ostrvo nastanjuju nimfe sa Korkire (νύμφησι[ν

⁴⁴ HARDER 2012, 2. *ad loc.*

ἐ]ναίετο Κωρυκίησιν, *Aet.* fr. 75 Pf. 56) – verovatno neke vodene nimfe, s obzirom na to da je prvobitni naziv ostrva glasio Hidrusa (Ἵδρούσσα, *Aet.* fr. 75 Pf. 58), od grčkog ὕδωρ – voda,⁴⁵ ali je u neka potonja vremena ostrvo nazvano po Keju, sinu boga Apolona i nimfe Melije (μετ' οὐνομα δ' ἄλλο βαλέσθ[αι/ Φοίβου καὶ Μελίης ἴνις ἔθηκε Κέως, *Aet.* fr. 75 Pf. 62–63).

Tumačeći prisustvo Telhina u Kalimahovoj *Himni Delu*, u kojoj se oni pojavljuju kao zanatlije koje su izradile Posejdonov trozubac (*Call. Hymn* 4, 30–31), Piter Bing – vodeći se jednom antičkom tradicijom (*Plat. Symp.* 195b–197b, Simijina *Krila*, *Plut. Mor.* 745 G), koja je smatrala da je savremenom dobu prethodilo vreme vladavine Nužde (Ἀνάγκη), u kome je vladalo nasilje i gde nije bilo mesta za muze – zapaža da Telhini pripadaju upravo tom vremenu, vremenu pre Apolonovog rođenja; to je vreme u kome »Hera, zajedno sa svojim pomagačima, Aresom i Iridom, pokušava da spreči Apolonovo rođenje«, a rezultat toga jeste haos.⁴⁶ Ovo zapažanje bismo mogli da prenesemo i na Kalimahov izveštaj o istoriji ostrva Keja: predapolonska i prepoetska istorija ostrva obeležena je vladavinom Telhina, a posle njihovog uništenja nastupa poetsko doba, te tako i samo ostrvo dobija ime po Keju, sinu samog boga poezije Apolona.

Iako su uništeni, čini se da za Kalimaha delovanje pojedinih individua po uzoru na Telhine i te kako opstaje sve do u Kalimahovo vreme. Telhini tako postaju metafora za nekakve grupacije iz aleksandrijskog intelektualnog i književnog miljea, s lošim namerama i rđavim rečima. Oštrim odgovorom Telhinima, Kalimah otpočinje elegijsku pesmu *Uzroci*:

Πολλάκ]ι μοι Τελχῖνες ἐπιτρύζουσιν ἀοιδῆ,
νῆιδες οἱ Μούσης οὐκ ἐγένοντο φίλοι.
(*Aet.* fr. 1 Pf. 1–2)

Često mi Telhini gundaju o pesmi, / neznalice, koje nisu postale prijatelji muzi.

Već je u antičko vreme postojala tendencija da se identifikuju Kalimahovi Telhini, te tako tzv. *Florentinska sholija* (*Schol. Flor.* ad fr. 1 Pf. 1–12), koja, pretpostavlja se, datiraju iz II veka n. e., pominju neka imena kao Kalimahove oponente. To su dvojica Dionizija (Διονυσίος δυ[σ]ί, τῶ...), Asklepijad, koji se javlja i pod imenom Sikelida (Ἀσκλη-/ πιάδη τῶ Σικε]λίδη), Posidip (Ποσειδίππω), Praksifan iz Mitilene (Πραξιφάνη τῶ Μιτυ-/ ληναίω), a imena još dvojice oponentata se ne mogu dešifrovati usled velike fragmentarnosti teksta (τῶ ονο/].υρίππω τῶ ῥήτορι καὶ Ἀνα/]βω).⁴⁷

⁴⁵ HOPKINSON 1988, *ad loc.*

⁴⁶ BING 1988, 112–113.

⁴⁷ v. npr. LEFKOWITZ 2012, 118 i KLOOSTER 2011, 135.

Uzimajući u obzir Kalimahove epigrame u kojima pesničko *ja* i sebe vidi kao potencijalnu žrtvu ljubavne poezije, te onaj deo iz fragmenta *Uzroka* o Akontiju i Kidipi, u kojem pesnik naglo prekida izlaganje o kontroverzama vezanim za ljubavni odnos Here i Zeusa, a koji verovatno sadrži i neke političke implikacije – oslanjanjem na izveštaje poznijih autora o Telhinima: spis *O izrekama Aleksandrina* (*De proverbis Alexandrinorum*), koji se pripisuje Plutarhu, te prema tome seže verovatno u I–II vek n. e., i Diodora sa Sicilije iz I veka p. n. e. – nastojaćemo da pokažemo da je Kalimah i sebe video, ako ne kao jednog od Telhina, ono bar kao pesnika koji u sebi krije nešto od iskvarene telhinske prirode. S obzirom na to da su pomenuti autori zasigurno imali uvid u daleko širi korpus antičkih tekstova nego mi danas, njihove izveštaje ćemo shvatiti kao umnogome relevantne za Kalimahovu problematizaciju Telhina.

Prva aleksandrijska izreka, koju nalazimo u spisu *De proverbis Alexandrinorum*, tiče se upravo Telhina:

οἶδα Σίμωνα καὶ Σίμων ἐμέ: Τελχίνων φύσει βασκανῶν ὄντων (καὶ γὰρ τῷ τῆς Στυγὸς ὕδατι τὴν γῆν καταρραίνοντες ἄγονον ἐποίουν) δύο ἐγένοντο ἡγεμόνες, Σίμων καὶ Νίκων. ὑπερίσχυσε δὲ ὁ Σίμων κακοτροπῶτατος ὢν ὥστε καὶ τὴν ἐπὶ Νίκωνι φήμην ἀπαλεῖψαι. διόπερ οἱ παροιμιαζόμενοι μόνον τὸν Σίμωνα ὀνομάζουσι. λεχθεῖη δ' ἂν ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν ἀλλήλους ἐπὶ κακία γινωσκόντων.⁴⁸

»Znam Simona i Simon zna mene«: budući da su Telhini bili zavidne prirode (i jer su vodom iz Stiksa zalivali zemlju i čimili je neplodnom), pojavile su se [među njima] vođe, Simon i Nikon. Pobedu je odneo Simon, i pošto je bio izuzetno zloban, izbrisao je i sećanje na Nikona. Stoga oni koji se služe ovom izrekom pominju samo Simona. Izreka bi se, dakle, mogla upotrebiti za one koji se međusobno prepoznaju po zlobi.⁴⁹

Ovaj izveštaj daje jednu sliku Telhina koju ne nalazimo eksplicitno izrečenu kod Kalimaha, a mogao bi da ukazuje na to da su negativne karakteristike Telhina u proemiju Kalimahovih *Uzroka* zapravo karakteristike koje Kalimah prepoznaje i u svojim pesničkim instinktima. Ovakvu pretpostavku dodatno bi moglo da potkrepi i pojavljivanje Apolona Likija u proemiju *Uzroka*, koji figurira kao božanski autoritet, čijim se savetima Kalimah rukovodi.

Pre nego što se osvrnemo na funkciju Apolona Likija, podsetimo se pojedinosti iz proemija *Uzroka*. Posle stihova koje smo naveli (*Aet. fr. 1 Pf. 1–2*), tekst se nastavlja optužbom koju Telhini stavljaju pesniku na teret: da nije sastavio jednu kontinuiranu pesmu u više hiljada stihova (οὐχ ἔν ἄεισμα διηνεκές... / ἐν πολλαῖς ἡνυσσα χιλιάσιν, *Aet. fr. 1 Pf. 3–4*). Tekst nadalje postaje veoma fragmentaran, ali se pretpostavlja da

⁴⁸ Citat je naveden prema CRUSIUS 1887.

⁴⁹ Isti ovaj mit o Telhinima, Simonu i Nikonu prenosi i Suda (ADLER 1935: Suda 293 s.v. Τελχίνες).

bi ta ἐν ἄεισμα διηνεκές trebalo, po mišljenju Telhina, da se tiče kraljeva (βασιλ[η, *Aet.* fr. 1 Pf. 3) i heroja (ἥρωας, *Aet.* fr. 1 Pf. 5). Konačno, pesnik se brani tvrdnjom da on nasitno (ἐπί τυτθόν, *Aet.* fr. 1 Pf. 5) razvija pesmu, poput deteta, iako mu dekade života nisu neznačajne (παῖς ἄτε, τῶν δ' ἐτέων ἢ δεκάς οὐκ ὀλίγη, *Aet.* fr. 1 Pf. 6). Zatim se direktno obraća Telhinima, karakterišući ih kao pleme koje samo zna svoju jetru da izjeda (φύλον.../ τήκ[ειν] ἦπαρ ἐπιστάμενον, *Aet.* fr. 1 Pf. 7–8) i nazivajući ih pogubnim i zavidnim rodом (Βασκανίης ὀλοὸν γένος, *Aet.* fr. 1 Pf. 17). Takođe im savetuje da sude o pesmi po pesničkoj veštini, a ne po persijskim shenima (αὐθι δὲ τέχνη/ κρίνετε,] μὴ σχοίνω Περσίδι τὴν σοφίην, *Aet.* fr. 1 Pf. 17–18), kao i da ne traže od pesnika da iznedri odveć zvučnu pesmu (μηδ' ἀπ' ἐμεῦ διφᾶτε μέγα ψοφέουσαν ἀοιδὴν/ τίκτεσθαι, *Aet.* fr. 1 Pf. 19–20), jer, kako navodi, nije na njemu da grmi, već na Zevsu (βροντᾶν οὐκ ἐμόν, ἀλλὰ Διός, *Aet.* fr. 1 Pf. 20). Osim toga, on, kao svoje pesničke uzore, navodi ime arhajskog elegičara Mimnerma (Μίμνερος, *Aet.* fr. 1 Pf. 11) i verovatno aludira na jednog predstavnika starije generacije helenističkih pesnika, Filetu, budući da pominje nekakvu ὄμπνια Θεσμοφόρο[ς, *Aet.* fr. 1 Pf. 10 («darežljivu Zakonodavku»), čime, sasvim moguće, na umu ima Filetinu elegijsku pesmu o Demetri.⁵⁰

Iako savremeni ispitivači mahom drže da Telhini zameraju Kalimahu ogledanje u kraćim pesničkim formama i da Kalimah u proemiju *Uzroka* daje apologiju svoje »minimalistički« ugladene pesničke estetike, koja stoji nasuprot epskoj poeziji,⁵¹ mi pokušavamo da ponudimo jedno drukčije čitanje proemija *Uzroka*, tvrdeći da se u fokusu pesničke kritike izložene u ovom proemiju ne nalaze primarno formalni niti nužno žanrovski problemi, već problemi koji su u vezi sa sadržinom pesme, i to, pre svega, sa erotskom sadržinom pesme.

Nakon što je izložio svoju kritiku Telhinima, osvrćući se i na svoje pesničke uzore, Kalimah, dakle, uvodi figuru svog božanskog autoriteta, naravno boga poezije, Apolona, uz kog u proemiju stoji epitet Λύκιος:

καὶ γὰρ ὅτε πρῶτιστον ἐμοῖς ἐπὶ δέλτον ἔθηκα
 γούνασιν, Ἀ[πό]λλων εἶπεν ὁ μοι Λύκιος·
 ' . . . . .] . . . ἀοιδέ, τὸ μὲν θύος ὅττι πάχιστον
 θρέψαι, τῆ]ν Μοῦσαν δ' ὠγαθὲ λεπταλέην·
 πρὸς δέ σε] καὶ τόδ' ἄνωγα, τὰ μὴ πατέουσιν ἄμαξαι
 τὰ στείβειν, ἐτέρων ἴχνια μὴ καθ' ὁμά
 δίφρον ἐλ]ᾶν μηδ' οἶμον ἀνά πλατύν, ἀλλὰ κελεύθους
 ἀτρίπτο]υς, εἰ καὶ στεινοτέρην ἐλάσεις·
 τῷ πιθόμη]ν·

(*Aet.* fr. 1 Pf. 21–29)

⁵⁰ FANTUZZI / HUNTER 2004, 6; HARDER 2012, 2. *ad loc.*

⁵¹ V. komentar na proemij *Uzroka* kod HARDER 2012, 2.12–87.

Jer, kada sam prvi put stavio pisaću tablicu / na kolena, Apolon Likije mi reče: / »... pesniče, svoju žrtvu što više podgoj, / a muzu lepo očuvaj vitkom! / I ovo još tražim od tebe: kreni onim putevima koji nisu otvoreni za zaprežna kola, a putevima istim kao drugi / ne vozi kola niti kroči širokom stazom, već neprohodnim putevima, / čak i ako ćeš užom voziti stazom.« / Njemu sam se povinovao.

Saveti koje Apolon daje pesniku nude prostor za različita tumačenja, ali ako epigram *Anth. Pal.* 12.43, koji smo shvatili kao kritiku helenističke ljubavne poezije, uzmemo kao ključ za razumevanje i kritike izložene u proemiju *Uzroka*, onda bismo mogli da postavimo mogućnost da se i gorecitirani odlomak teksta odnosi na ljubavnu poeziju s obzirom na to da je pesnički subjekt u pomenutom epigramu, odmah nakon što je iskazao svoj animozitet prema kikličkoj pesmi, izjavio da se ne raduje stazi koja mnoge kojekuda odvlači (οὐδὲ κελεύθῳ / χαίρω τις πολλοὺς ὄδῃ καὶ ὄδῃ φέρει, *Anth. Pal.* 12.43.1–2), a to je upravo pesnička slika koju na sličan način iskazuje Kalimahov Apolon kada pesniku nalaže da kroči neprohodnim stazama (κελεύθους / ἀτρίπτο]ς, *Aet.* fr. 1 Pf. 27–28).

Pitanje koje se nameće jeste zašto uz Apolona stoji epitet Likije. Odgovor na ovo pitanje možemo da potražimo u *Istorijskoj biblioteci* Diodora sa Sicilije, čiji izveštaj o mitskoj prošlosti ostrva Roda daje interesantnu verziju mita o Telhinima, koji nisu, kao kod Kalimaha, nastanjivali ostrvo Kej, već su bili prvo stanovništvo ostrva Roda:

Τὴν δὲ νῆσον τὴν ὀνομαζομένην Ῥόδον πρῶτοι κατώκησαν οἱ προσαγορευόμενοι Τελχίνες· οὗτοι δ' ἦσαν υἱοὶ μὲν Θαλάττης, ὡς ὁ μῦθος παραδέδωκε, μυθολογούνται δὲ μετὰ Καφεύρας τῆς Ὠκεανοῦ θυγατρὸς ἐκθρέψαι Ποσειδῶνα, Ῥέας αὐτοῖς παρακαταθεμένης τὸ βρέφος. γενέσθαι δ' αὐτοὺς καὶ τεχνῶν τινων εὐρετὰς καὶ ἄλλων τῶν χρησίμων εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων εἰσηγητάς. ἀγάλματά τε θεῶν πρῶτοι κατασκευάσαι λέγονται, καὶ τινὰ τῶν ἀρχαίων ἀφιδρυμάτων ἀπ' ἐκείνων ἐπωνομάσθαι· παρὰ μὲν γὰρ Λινδίους Ἀπόλλωνα Τελχίνιον προσαγορευθῆναι, παρὰ δὲ Ἰαλυσίοις Ἦραν καὶ Νύμφας Τελχινίας, παρὰ δὲ Καμειρεῦσιν Ἦραν Τελχινίαν. (*Diod. Sic.* 5.55.1–2)⁵²

Ostrvo po imenu Rod prvi su nastanili oni koje nazivaju Telhinima. Oni su bili sinovi Mora, kako nam mit prenosi, a mit kazuje da su sa Kafeirom, Okeanovom kćerkom, othranili Posejdona, pošto im ga je, dok je bio odojčce, poverila Reja. Priča se da su oni pronalazači nekih veština i da su uveli druge stvari korisne za ljudski život. Kažu da su prvi izradili kipove bogova i da su neke od starih statua nazvane po njima, da, naime, među Lindanima, Apolona nazivaju Telhinijem, da Heru i Nimfe među stanovništvom Jalisa zovu Telhinijama, a Heru među Kameiranima nazivaju Telhinijom.

⁵² Citati iz *Istorijske biblioteke* Diodora sa Sicilije navođeni su prema ediciji koju daje VOGEL 1890.

Diodorova pozitivna slika Telhina, koja ova mitska bića prikazuje kao progresivni društveni faktor u mitskoj istoriji ostrva, menja se u daljem izlaganju, u kome su Telhini okarakterisani na sličan način kao kod Kalimaha:

λέγονται δ' οὔτοι καὶ γόητες γεγονέναι καὶ παράγειν ὅτε βούλοιντο νέφη τε καὶ ὄμβρους καὶ χαλάζας, ὁμοίως δὲ καὶ χιόνα ἐφέλκεσθαι· ταῦτα δὲ καθάπερ καὶ τοὺς μάγους ποιεῖν ἴστοροῦσιν. ἀλλάττεσθαι δὲ καὶ τὰς ἰδίας μορφάς, καὶ εἶναι φθονεροὺς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν τεχνῶν. (Diod. Sic. 5.55.3)

I kažu da su oni bili čarobnjaci i da su, kada bi to poželeti, prizivali oblake, kišu i grād i da su, isto tako, donosili i sneg: kažu da su to činili kao [persijski] magi i da su menjali vlastito obličje, te da su bili zavidni u prenošenju veština [drugima].

Veza između Telhina i Posejdona, koju Kalimah samo usput pominje u *Himni Delu*, kod Diodora ima veoma bitan značaj. U daljem izlaganju saznajemo da su Telhini imali i sestru Haliju, čiji je odnos sa Posejdomom odigrao važnu ulogu u mitskoj istoriji ostrva. Naime, kada se Posejdon sjedinio sa Halijom, rođeno je šest sinova i jedna kćerka, Rodos, po kojoj je ostrvo i dobilo ime (καὶ μιχθέντα ταύτη γεννησαι παίδας ἕξ μὲν ἄρρενας, μίαν δὲ θυγατέρα Ῥόδον, ἀφ' ἧς τὴν νῆσον ὀνομασθήναι, Diod. Sic. 5.55.4). Hibris Telhina, koji je prethodio njihovom uništenju, a o kom Kalimah ne daje nikakve dalje podatke u 75. fragmentu *Uzroka*, Diodor detaljno opisuje. Zapravo je taj hibris u vezi sa nećacima Telhina, tj. sa porodom koji je njihova sestra Halija imala sa Posejdomom:

κατὰ δὲ τὴν τούτων ἡλικίαν φασὶν Ἀφροδίτην ἐκ Κυθήρων κομιζομένην εἰς Κύπρον καὶ προσορμιζομένην τῇ νήσῳ κωλυθῆναι ὑπὸ τῶν Ποσειδῶνος υἱῶν, ὄντων ὑπερηφάνων καὶ ὑβριστῶν· τῆς δὲ θεοῦ διὰ τὴν ὀργὴν ἐμβαλοῦσης αὐτοῖς μανίαν, μιγῆναι αὐτοὺς βίᾳ τῇ μητρὶ καὶ πολλὰ κακὰ δρᾶν τοὺς ἐγχωρίους. Ποσειδῶνα δὲ τὸ γεγονός αἰσθόμενον τοὺς υἱοὺς κρύψαι κατὰ γῆς διὰ τὴν πεπραγμένην αἰσχύνην, οὓς κληθῆναι προσηφούς δαίμονας· Ἀλίαν δὲ ῥίψασαν ἑαυτὴν εἰς τὴν θάλατταν Λευκοθέαν ὀνομασθήναι καὶ τιμῆς ἀθανάτου τυχεῖν παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις. (Diod. Sic. 5.55.6–7)

I dok su oni još uvek bili mladi, kažu da su Afroditu, kada je putovala sa Kitere na Kipar i spuštala sidro na ostrvo, Posejdonovi sinovi sprečili da se iskrcava, jer su bili oholi i obesni, te da je boginja iz svog besa bacila ludilo na njih, a da su oni silovali svoju majku i mnoga zlodela naneli stanovništvu. Kažu i da je Posejdon, kada je čuo šta se desilo, zakopao sinove pod zemlju zbog počinjenog sramotnog dela, a da su oni nazvani istočnim demonima; kažu da se Halija bacila u more, da je nazvana Leukoteja i da je među stanovnicima zadobila božanske počasti.

Ako pretpostavimo da je Kalimah znao za ovaj mit, onda ne čudi njegovo tendenciozno prećutkivanje narativa sa ovakvim idiosinkratičnim motivima. Pesničko izlaganje pervertiranosti erotskih nagona teško je zamislivo u Kalimahovoj poetici, a ovakav jedan mitski narativ pesnik je u 75. fragmentu *Uzroka* pokrio terminom ὕβρις, ne otkrivajući ni više ni manje od toga.⁵³ Pošto Telhine u Kalimahovim *Uzrocima* treba shvatiti metaforično, onda bismo njihovo prisustvo u 75. fragmentu *Uzroka* mogli upravo da shvatimo kao metaforu za one pesnike koji prave ekscese u pogledu erotskih tema koje obrađuju.

Dalje Diodorovo izlaganje o Telhinima otkriva nam pojedinosti u vezi sa Apolonom Likijem:

χρόνῳ δ' ὕστερον προαισθημένους τοὺς Τελχίνας τὸν μέλλοντα γίνεσθαι κατακλυσμὸν ἐκλιπεῖν τὴν νῆσον καὶ διασπαρῆναι. Λύκον δ' ἐκ τούτων παραγενόμενον εἰς τὴν Λυκίαν Ἀπόλλωνος Λυκίου ἱερὸν ἰδρύσασθαι παρὰ τὸν Ἐάνθον ποταμόν. (Diod. Sic. 5.56.1)

Kasnije, kažu, Telhini su predosetili da nadolazi poplava, pa su napustili ostrvo i rasuli se na razne strane. Jedan među njima, Lik, dospao je u Likiju i kod reke Ksant podigao hram Apolona Likija.

Za razliku od Kalimaha, koji govori o spaljivanju Telhina munjom, Diodor nam kazuje da su Telhini napustili Rod pošto su predosetili propast ostrva pred nadolazećom poplavom. Iz Diodorovog teksta samo bismo mogli da naslutimo da je do ovakve kataklizme došlo zbog hibrisa Telhina i da je egzekutor ove kazne verovatno bog mora Posejdon, zato što su njegovi sinovi, koji su u srodstvu sa Telhinima, izvršili strašan zločin. Ali, Telhini, za razliku od verzije mita koju Kalimah izlaže, u Diodorovom izlaganju nisu smrtno kažnjeni, već su prebegli sa Roda u druge krajeve. Tu autor navodi primer Telhina Lika, koji odlazi u Likiju i tamo podiže hram Apolonu Likiju. Stoga se epitet Apolona poklapa i sa imenom ovog Telhina i sa oblašću u kojoj mu je Lik podigao hram. Stiče se utisak da su Telhini statue bogova na Rodu izrađivali zajedničkim snagama, sudeći po pridevima Τελχίνιος, odnosno Τελχίνια, koji stoje uz imena bogova i boginja (Diod. Sic. 5.55.2). U slučaju Apolona Likija, epitet božanstva zadržava u sebi ime jednog od Telhina, što Lika na izvestan način izdvaja iz njegove bratije. Indikativno je to što Kalimah navodi upravo Apolona Likija kao svoj božanski autoritet. Na ovaj način Kalimah možda sebe donekle

⁵³ Jedan od retkih mitova sa izuzetno nasilnom epizodom, izazvanom erosom, koji je Kalimah obradio u *Uzrocima* jeste onaj o devojci Leimonidi i njenom ocu Hipomenesu (*Aet.* fr. 94–95 Pf.). Ovaj deo *Uzroka* veoma je loše očuvan i ne možemo da znamo kako je Kalimah zapravo pristupio obradi ove teme. Fabula nam je poznata na osnovu dijegese uz *Aet.* fr. 95 Pf., koja nam kazuje o atinskom kralju Hipomenesu, koji je svoju kćerku Leimonidu kaznio kada je saznao da je silovana: zatvorio ju je u njenu sobu sa konjem i tako ju je ubio; odatle, prema dijegesi, potiče naziv mesta "Ἰππος καὶ Κόρη" u Atini; Hipomenes je zatim ubio i mladića koji je silovao devojkju: proba ga je kopljem, zavezao za konja, pa njegovo mrtvo telo vukao kroz grad.

identifikuje sa Telhinom Likom, tj. i u sebi prepoznaje nešto od iskvarene prirode Telhina, koju nastoji da suzbije. Epigrami *Anth. Pal.* 12.134 i 12.139, koje smo uzeli u razmatranje, mogli bi dodatno da potkrepe ovakvu pretpostavku.

Pesma kao more

ὁ Φθόνος Ἀπόλλωνος ἐπ' οὐατα λάθριος εἶπεν
'οὐκ ἄγαμαι τὸν αἰοδὸν ὃς οὐδ' ὄσα πόντος αἰεῖδει.'
τὸν Φθόνον ὠπόλλων ποδί τ' ἤλασεν ᾧδέ τ' ἔειπεν·
"Ἀσσυρίου ποταμοῖο μέγας ῥόος, ἀλλὰ τὰ πολλὰ
λύματα γῆς καὶ πολλὸν ἐφ' ὕδατι συρφετὸν ἔλκει.
Δηοὶ δ' οὐκ ἀπὸ παντὸς ὕδωρ φορέουσι μέλισσαι,
ἀλλ' ἦτις καθαρὴ τε καὶ ἀχράαντος ἀνέρπει
πίδακος ἐξ ἱερῆς ὀλίγη λιβάς ἄκρον ἄωτων.'
χαίρε ἄναξ· ὁ δὲ Μῶμος, ἴν' ὁ Φθόνος, ἔνθα νέοιτο.

(Call. *Hymn* 2, 105–113)⁵⁴

Zavist je krišom Apolonu na uho kazala: / »Ne volim onog pesnika koji ne peva koliko i more.« / Apolon nogom odgurnu Zavist i ovako joj reče: / »Veliki je tok i Asirske reke, ali i mnoga / prljavština zemlje i mnogo mulja joj pluta po vodi. / Ne nose pčele sa svake reke Demetri vodu, / nego odande gde je čista i neukaljana izvire / sa svetog izvora, kapljica, najprobranija voda.« / Zdravo, gospode, a Sramota nek stanuje tamo gde i Zavist.

Kao i proemij *Uzroka*, tako i završnicu Kalimahove *Himne Apolonu* savremeni ispitivači shvataju kao svojevrсни pesnički manifest. I ovde se na prvi pogled čini da pesnik metaforično govori o formalnim aspektima pesme koji se tiču njenoga obima,⁵⁵ te bi tako more (πόντος), prema Frederiku Vilijamsu, trebalo da označava Homerovu epiku, a kapljica sa svetog izvora (πίδακος ἐξ ἱερῆς ὀλίγη λιβάς) Kalimahovu ugladenu pesmu.⁵⁶ Vilijams smatra da πόντος označava Homera, ali na takav način da pesnik, koji pokušava da podražava Homera, ne biva kadar da peva kao Homer, tj. ne uspeva da peva – čak ni kao more; Vilijams, naime, οὐδ' ὄσα πόντος prevodi kao »not even as great as the sea«.⁵⁷ Trejl, nasuprot Vilijamsu, smatra da su završni stihovi Kalimahove *Himne Apolonu* pre u vezi sa *Homerskom himnom*

⁵⁴ Korišćena verzija teksta je ona koju daje STEPHENS 2015.

⁵⁵ Na primer, sholija uz završne stihove Kalimahove *Himne Apolonu*, sačuvana u PFEIFFER 1953, beleže: ἐγκαλεῖ διὰ τούτων τοὺς σκῶπτοντας αὐτὸν μὴ δύνασθαι ποιῆσαι μέγα ποίημα, ὅθεν ἠναγκάσθη ποιῆσαι τὴν Ἐκάλην (Scholia in Hymnum II 106 Pf. = test. 37) – »Ovim rečima on prekoreva one koji mu se podsmevaju da nije u stanju da sastavi veliku pesmu, pa je stoga bio primoran da sastavi *Hekalu*«.

⁵⁶ Vilijamsu je primarno jedan odeljak iz *Iljade* poslužio kao glavni argument za pretpostavku da Kalimah pod πόντος ima na umu Homera: radi se o *Il.* 21.193–197, gde Homer iznosi ideju da iz Okeana ističu sve reke, sva mora, kao i svi izvori, o čemu v. WILLIAMS 1978, 85–89.

⁵⁷ *Ibid.* 1978, 86.

Apolonu nego sa Homerovim junačkim epovima.⁵⁸ Bing, dovodeći završne stihove Kalimahove *Himne Apolonu* u vezu sa epigramom *Anth. Pal.* 12.43 i proemijem *Uzroka*, smatra da Kalimah na ovom mestu ukazuje na distinkciju između svoje poetike, koju odlikuje čistota, s jedne strane, i vulgarnosti kikličke poezije, sa druge.⁵⁹

Iako su danas umnogome napuštene ideje starije generacije klasičnih filologa koji su finalne stihove Kalimahove *Himne Apolonu* tumačili kao aluziju na Apolonijeju *Pesmu o Argonautima*, mi ćemo se opet vratiti njihovim uvidima. Naime, već je primećeno da finale Kalimahove *Himne Apolonu* po vokabularu veoma podseća na jedno mesto iz *Pesme o Argonautima*.⁶⁰

ἄκλειῆς ὄδε μάντις, ὃς οὐδ' ὅσα παῖδες ἴσασιν
οἶδε νόφ φράσσασθαι, ὀθούνεκεν οὔτε τι λαρόν
οὔτ' ἔρατὸν κούρη κεν ἔπος προτιμυθήσαιτο
ἠιθέω, εὔτ' ἄν σφιν ἐπήλυδες ἄλλοι ἔπωνται.
ἔρροις, ὦ κακόμαντι, κακοφραδές· οὔτε σε Κύπρις,
οὔτ' ἀγανοὶ φιλέοντες ἐπιπνείουσιν Ἴρωτες.
(*Argon.* 3.932–937)⁶¹

»Neslavan je onaj prorok, koji koliko i deca / ne zna da pojmi da nema te devojke koja bi / ni slatku ni ljupku reč uputila neoženjenom mladiću / kada ga prate drugi pridošli drugovi. / Nosi se, rdavi prorocē, varalice: niti te Kiprida / niti nežne Ljubavi vole!«

Ove reči, upućene proroku Mopsu, koji je zajedno sa Jasonom pošao da se sastane sa Medejom, izgovara vrana. Proroku Mopsu, prema rečima vrane, nije mesto među protagonistima speva, Jasonom i Medejom, među kojima će se uskoro rasplamsati strasna ljubav. Ceo ovaj odlomak teksta je zbog leksičke i metričke sličnosti sa delom stiha iz Kalimahove *Himne Apolonu* (ὃς οὐδ' ὅσα πόντος ἀεῖδει, *Call. Hymn* 2, 105 ≈ ὃς οὐδ' ὅσα παῖδες ἴσασιν, *Argon.* 3.932) shvaćen kao svojevrsni polemički odgovor na završnicu Kalimahove *Himne Apolonu*. Ova pretpostavka bi mogla da ukazuje na to da su Kalimahovi kritički i polemički pasaži pesama, još u njegovo vreme, među njegovim savremeniciima shvatani kao kritika ljubavne poezije. Ovi stihovi Apolonijevog speva, koji govore o izvesnim pravilima pristojnog ponašanja prilikom planiranog susreta između neudate devojke i neoženjenog junaka, mogu, dakle, da se čitaju i kao jedna spekulacija o ljubavnoj poeziji, i to ljubavnoj poeziji kakvoj, pretpostavljamo, iz Apolonijeve perspektive, Kalimah nije dorastao. Ako ovo mesto iz *Pesme o Argonautima* čitamo kao polemički odgovor na Kalimahovu

⁵⁸ TRAILL 1998.

⁵⁹ BING 1988, 94.

⁶⁰ O ovom intertekstualnom dijalogu, kao i o starijoj generaciji klasičnih filologa koja je tumačila završnicu *Himne Apolonu*, v. BUNDY 1972.

⁶¹ Izvode iz Apolonijeve *Pesme o Argonautima* dajemo prema izdanju koje je načinio RACE 2008.

završnicu *Himne Apolonu*, onda i animalni glas koji izgovara ove stihove može da se shvati kao izvrgavanje ruglu Kalimahove pesničke kritike izložene u *Himni Apolonu*, ali i drugde, budući da Kalimah svoje literarne oponente neretko ilustruje kao kafonične životinje: u proemiju *Uzroka*, Kalimah svoje protivnike dovodi u vezu sa ždralom (γέρανος, *Aet.* fr. 1 Pf. 14), a svoje pesničko delovanje sa milozvučnim slavujima (ἀηδονίδες, *Aet.* fr. 1 Pf. 16); takođe, angažman Kalimahovih protivnika opisan je kao njakanje magaraca (θήρυβος ὄνων, *Aet.* fr. 1 Pf. 30), dok, nasuprot njima, Kalimah nalikuje zvonkom cvrčku (λιγύς τέττιξ, *Aet.* fr. 1 Pf. 29–30), a u Kalimahovom *Prvom jambu* arhaiski jambograf Hiponakt, koji se u ovoj pesmi vratio iz mrtvih i dospeo među aleksandrijske pesnike i učenjake, izražavajući Kalimahove stavove, obraća se aleksandrijskoj kulturnoj eliti, nazivajući ih morskim pticama burnjacima (κέπφοι, *Ia.* fr. 191 Pf. 6). Opšti utisak da aleksandrijska intelektualna elita, koja deluje pri Aleksandrijskoj biblioteci i Muzeju, nalikuje nekakvim međusobno posvađanim pticama, možda je najilustrativnije prikazao Timon iz Flijunta:

πολλοὶ μὲν βόσκονται ἐν Αἰγύπτῳ πολυφύλῳ
βιβλιακοὶ χαρακίται ἀπειρίτα δηριόωντες
Μουσέων ἐν ταλάρῳ.

(*Suppl. Hel.* 786)⁶²

U mnogoljudnom Egiptu, hrane se mnogi / knjiški moljci, zapodevajući beskonačne svade / u kavezu muza.

Ako su Kalimahovi omraženi pesnici Telhini porod Mora, onda se πόντος u potpunosti uklapa u Kalimahovu viziju nepodobne poezije. U tom smislu bismo mogli da se distanciramo od Vilijamsa, koji more u Kalimahovoj *Himni Apolonu* tumači u pozitivnom kontekstu – kao Homerovu poeziju nedostižnu onima koji u njoj nastoje da se ogledaju. More, kao grandioznu vodenu površinu, u Kalimahovoj *Himni Apolonu* mogli bismo da razumemo kao poeziju visokoparnog, osebnog stila, prepunu romanesknih, erotskih epizoda. Uostalom, kao što περίφοιτος ἐρώμενος u *Anth. Pal.* 12.43 asocira na Apolonijevog Jasona, tako i πόντος u *Himni Apolonu* asocira na pomorsku ekspediciju Apolonijevih Argonauta. Personifikovana Zavist (Φθόνος), koja, dakle, voli onog pesnika koji peva koliko i more, takođe upućuje na Telhine, budući da je zavist (φθονερία) jedna od njihovih glavnih karakteristika. Odgovarajući Zavisti, Apolon takvu jednu, prema našem mišljenju, ne kvantitativnu, već kvalitativnu, stilsku grandioznost, metaforično prikazanu kroz more, poredi sa Asirskom rekam, a to je verovatno Eufkrat,⁶³ koja, iako je odlikuje ogroman tok, sa sobom nosi prljavštinu zemlje i mulj. Nasuprot moru i reci, stoji, naravno, sitna kap sa svetog izvora, koja treba da simbolizuje Kalimahovu pesničku umetnost.

⁶² Stihovi su navedeni prema LLOYED-JONES / PARSONS 1983.

⁶³ STEPHENS 2015, 98.

Pesnički iskaz da pčele ne donose Demetri vodu odakle bilo, podvlači istančanost Kalimahovog pesničkog stila. Osim toga što su naziv Μέλισσαι nosile Demetrine sveštenice, pčele ovde treba razumeti i kao metaforu za pesnike, a predstavljanje pesnika kao pčela, javlja se i u arhajskoj poeziji.⁶⁴ Već smo videli da Kalimah pominje »Zakonodavku« u proemiju *Uzroka*, aludirajući verovatno na Filetinu *Demetru*, da se u 75. fragmentu *Uzroka* kult ove boginje pesniku u isti mah javlja u svesti kada naglo prekida izlaganje kontroverznog mita, a u *Himni Demetri* boginja se javlja kao surova osvetnica onom ko se ogreši o njenu svetinju, što bi se na dubljem značenjskom planu moglo shvatiti kao odbrana Kalimahovih pesničkih principa.⁶⁵ Prema tome, i ovde se Demetra može razumeti kao zaštitnica Kalimahove pesničke umetnosti. Komparativno sagledavajući motiv izvora kod Kalimaha i Apolonija, takođe se može uočiti sukob dveju poetika. Dok Kalimahovu ὀλίγη λιβάς sa svetog izvora možemo razumeti i kao neku vrstu ukroćenog erosa, dotle su izvori u Apolonijevoj *Pesmi o Argonautima* neretko poprište »dramatičnih« ljubavnih epizoda sa kobnim ishodom. Takva epizoda je recimo ona sa Hilom, kada ga vodena nimfa, očarana njegovom lepotom, odvlači u korito izvora Pege (*Argon.* 1.1207–1239), ili ona sa Kleitom, suprugom kralja Dolionaca, Kizikom, koja je zbog tuge za ubijenim suprugom izvršila samoubistvo, a nimfe su, u žalosti za njom, prolivale suze od kojih je nastao izvor nazvan po ovoj junakinji (*Argon.* 1.1063–1069).

Zaključak

Na osnovu pojedinih delova Kalimahovog i Apolonijevog teksta došli smo do zaključka da je ljubavni aspekt poezije, sasvim moguće, u fokusu njihove književne kritike, izražene, pre svega, kroz polemički intertekstualni dijalog između završnih stihova Kalimahove *Himne Apolonu* (*Call. Hymn 2*, 105–113) i mesta iz treće knjige Apolonijeve *Pesme o Argonautima* (*Argon.* 3.932–937). Kalimahov sveti izvor poetske inspiracije sa kog pesnik zahvata malu, ali probranu kap, možemo da razumemo kao svojevrsni filter kroz koji pesnik propušta grandioznu, erotizovanu poetiku mora i prljave reke, tako da čak i neka ljubavna pesma u Kalimahov tekst dospeva u svojoj pročišćenoj formi.

Kalimah nam neretko daje do znanja da je svestan ekscentričnih pesničkih manevara svojih savremenika. Za razliku od Apolonija, koji možda pravi aluzije na savremeni politički momenat,⁶⁶ pesnik Sotad bez ustezanja referiše na incestuozni

⁶⁴ Na primer kod Pindara (*Pind. Pyth.* 10.53–54) i Bakhilida (*Bacchyl.* 3.96–98; 10.9–13). Više o ovome, v. npr. CRANE 1987.

⁶⁵ O Demetri kao zaštitnici Kalimahovih poetskih načela, v. MÜLLER 1987 i MURRAY 2004.

⁶⁶ O političkim aluzijama u *Pesmi o Argonautima*, v. npr. MORI 2008.

brak ptolemejskog vladarskog para Ptolemeja II Filadelfa i Arsinoje II. I kao da u *Aet.* fr. 75 Pf. 4 započinje izlaganje neke, može se pretpostaviti, u to vreme, šokantne erotske analogije između egipatskog vladarskog para i vrhovnog božanskog olimpskog para, Kalimah se zaustavlja, dajući nam do znanja da je takva vrsta pesničkog izraza nedopustiva (ὀὐχ ὀσίη).

Kalimah je, čini se, rastrzan između poetske prirode i poetske etike. Takav unutrašnji konflikt nazire se iz njegovog epigrama *Anth. Pal.* 12.139, u kome pesnik strahuje da bi ga neka strahovita erotska sila mogla celog obujmiti. Sličnu poentu, premda s daleko manje anksioznosti i s nešto više empatije prema zaljubljenom simpozijastu, objektu pesnikovog posmatranja, Kalimah, čini se, izlaže u epigramu *Anth. Pal.* 12.134.

Dok bi epigrami *Anth. Pal.* 12.139 i 12.134 mogli da se čitaju kao izraz pesnikove samosvesti o prisustvu stalno tinjajućeg pesničkog impulsa za stvaranjem u okviru bombastične ljubavne poezije, dotle, čini se, u epigramu *Anth. Pal.* 12.43 pesnik izražava iskren prezir prema pesničkim produktima te vrste, a epigram *Anth. Pal.* 12.102 može se čitati kao izraz pesnikove ambicije da ljubavne teme obrađuje u okvirima koji nisu opšte zastupljeni u ljubavnoj poeziji aleksandrijskog perioda helenističke književnosti.

Da bismo razumeli Kalimahovu pesničku kritiku iz uvodnih stihova njegovih *Uzroka*, nismo posegnuli za otkrivanjem stvarnog identiteta Kalimahovih Telhina, već za antičkim zapisima koji objašnjavaju samu prirodu ovih mitskih stvorenja. Izreka »Znam Simona i Simon zna mene« (οἶδα Σίμωνα καὶ Σίμων ἐμέ), koja služi da opiše pojedince koji se međusobno raspoznaju po zlobi, u skladu je sa Kalimahovom svešču o posedovanju negativnih pesničkih impulsa koji pesnika gone da ustukne pred dominantnim pesničkim strujanjima svog vremena, a koji se očituju u razmetljivoj i ekscentričnoj obradi ljubavnih tema. Apolon Likije, Kalimahov ultimativni božanski arbitar za pitanja pesničkog stila, zapravo je, kako nam Diodor u petoj knjizi *Istorijske biblioteke* kazuje, produkt jednog od Telhina u rasejanju. Prepoznao je Kalimah, reklo bi se, tog Telhina u sebi i, kao i njegovi protivnici, »izjedao je svoju jetru«. Tome je pogodovala i atmosfera u aleksandrijskom »kavezu muza«.

Bibliography

- ACOSTA-HUGHES / STEPHENS 2025 = B. Acosta-Hughes, S. Stephens, *Callimachus, The Epigrams* (Edited with Introduction, Translation, and Commentary), De Gruyter, Berlin–Boston.
- ADLER 1935 = A. Adler, *Suidae Lexicon*, Pars IV: Π–Ψ, Editio stereotypa editionis primae, K. G. Saur, München–Leipzig, 2001.
- BING 1988 = P. Bing, *The Well-read Muse: Present and Past in Callimachus and the Hellenistic Poets*, Michigan Classical Press.
- BUNDY 1972 = E. Bundy, »The "Quarrel between Kallimachos and Apollonios" Part I: The Epilogue of Kallimachos's "Hymn to Apollo"«, *California Studies in Classical Antiquity*, vol. 5, 39–94.
- CAMERON 1995 = A. Cameron, *Callimachus and His Critics*, Princeton University Press, Princeton–New Jersey.
- CRANE 1987 = G. Crane, »Bees without Honey, and Callimachean Taste«, *The American Journal of Philology*, Vol. 108, No. 2, 399–403.
- CRUSIUS 1887 = O. Crusius, *Plutarchi De proverbiis Alexandrinorum Libellus ineditus*, Lipsiae in aedibus B.G. Teubneri.
- DAVIES 1989 = M. Davies, *The Greek Epic Cycle*, Bristol Classical Press.
- FANTUZZI / HUNTER 2004 = M. Fantuzzi, R. Hunter, *Tradition and Innovation in Hellenistic Poetry*, Cambridge University Press.
- GOW / PAGE 1965 = A.S.F. Gow, D.L. Page, *The Greek Anthology: Hellenistic Epigrams*, vol. 1: *Introduction, Text, and Indexes of Sources and Epigrammatists*; vol. 2: *Commentary and Indexes*, Cambridge University Press.
- GUTZWILLER 1998 = K.J. Gutzwiller, *Poetic Garlands: Hellenistic Epigrams in Context*, University of California Press, Leiden–Los Angeles–Boston.
- HARDER 2012 = A. Harder, *Callimachus, Aetia: Introduction, Text, Translation and Commentary* (vols. 1, 2), Oxford University Press.
- HENRICHS 1979 = A. Henrichs, »Callimachus Epigram 28: A Fastidious Priamel«, *Harvard Studies in Classical Philology*, vol. 83, 207–212.
- HOPKINSON 1988 = N. Hopkinson, *A Hellenistic Anthology*, Cambridge University Press.
- KLOOSTER 2011 = J. Klooster, *Poetry as Window and Mirror: Positioning the Poet in Hellenistic Poetry*, Brill, Leiden–Boston.
- KOUKOUZIKI 2010 = D. Koukouzika, »The Poetic Function of Etymology in Callimachus' Epigrams: Proper Names and Improper Actions?«, *Ελληνικά* 60.2, 315–324.
- KROLL 1924 = W. Kroll, *Studien zum Verständnis der römischen Literatur*, Stuttgart.
- LLOYD-JONES / PARSONS 1983 = H. Lloyd-Jones, H. Parsons, *Supplementum Hellenisticum*, Walter de Gruyter, Berlin–New York.
- LSJ = H.G. Liddel, R. Scott, H.S. Jones, R. McKenzie, *A Greek-English Lexicon*, Oxford, 1968.

- MORI 2008 = A. Mori, *The Politics of Apollonius Rhodius' Argonautica*, Cambridge University Press.
- MÜLLER 1987 = C.W. Müller, *Erysichthon: Der Mythos als narrative Metapher im Demeterhymnos des Kallimachos*, Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Mainz, Franz Steiner Verlag, Stuttgart.
- MURRAY 2004 = J. Murray, »The Metamorphoses of Erysichthon: Callimachus, Apollonius and Ovid«, *Callimachus II*, Hellenistica Groningana 7, Peeters, Leuven–Paris–Dudley, MA, 207–242.
- PFEIFFER 1949 = R. Pfeiffer, *Callimachus vol. 1 fragmenta*, Oxford.
- PFEIFFER 1953 = R. Pfeiffer, *Callimachus vol. 2: Hymni et Epigrammata*, Oxford.
- POWELL 1925 = J.U. Powell, *Collectanea Alexandrina*, Oxford.
- PRETAGOSTINI 1984 = R. Pretagostini, *Ricerche sulla poesia alessandrina*, Roma.
- RACE 2008 = W.H. Race, *Apollonius Rhodius, Argonautica*, Loeb Classical Library, Harvard University Press, Cambridge–Massachusetts–London, England.
- SISTAKOU 2012 = E. Sistikou, *The Aesthetics of Darkness: A Study of Hellenistic Romanticism in Apollonius, Lycophron and Nicander*, Hellenistica Groningana 17, Peeters, Leuven–Paris–Walpole, MA.
- STEPHENS 2003 = S. Stephens, *Seeing Double: Intercultural Poetics in Ptolemaic Alexandria*, University of California Press, Berkeley–Los Angeles–London.
- STEPHENS 2015 = S. Stephens, *Callimachus, The Hymns*, Oxford University Press.
- STUART 1911 = D.R. Stuart, »The Prenuptial Rite in the New Callimachus«, *Classical Philology*, vol. 6, 302–314.
- THOMAS 1979 = R. Thomas, »New Comedy, Callimachus and Roman Poetry«, *Harvard Studies in Classical Philology*, vol. 83, 179–206.
- TRAILL 1998 = D. Traill, »Callimachus' Singing Sea (Hymn 2.106)«, *Classical Philology*, vol. 93, No. 3, 215–222.
- VIAN 1974 = F. Vian, *Apollonios de Rhodes Argonautiques I–II*, Paris.
- VOGEL 1890 = F. Vogel, *Diodori Bibliotheca Historica*, vol. 2, Editio stereotypa editionis tertiae, Stutgardiae in aedibus B.G. Teubneri, 1985.
- WILAMOWITZ-MOELLENDORFF 1924 = U. von Wilamowitz-Moellendorff, *Hellenistische Dichtung in der Zeit des Kallimachos*, Zweiter Band, Interpretationen, Berlin.
- WILLIAMS 1978 = F. Williams, *Callimachus, Hymn to Apollo, A Commentary*, Clarendon Press, Oxford.

Mladen Toković
Faculty of Philosophy
University of Belgrade
mladentok@gmail.com
ORCID: [0009-0006-8545-9188](https://orcid.org/0009-0006-8545-9188)

Callimachus as an (anti)erotic poet

Abstract: In this paper, I aim to determine how Callimachus relates to the love poetry of his time, why he adopts a critical stance toward it, and on which poetic principles he builds his own love poetry. It seems that in some of his epigrams (*Anth. Pal.* 12.43, 12.102, 12.139, 12.134), Callimachus comments on the love poetry of the Alexandrian period of Hellenistic literature through metaphorical poetic imagery. I will seek to show how Callimachus as an epigrammatist transfers his critical stance toward love poetry from his elegiac poem *Aetia* to the fragment about Acontius and Cydippe. Furthermore, I will attempt to shed new light on the function of Callimachus' Telchines and Apollo Lycius, who appear in the proem of the *Aetia*. These mythical figures, as I will argue, materialize to Callimachus' attitude toward love poetry. Finally, it seems that the concluding verses of Callimachus' *Hymn to Apollo* give us reason to read this passage of the hymn precisely as Callimachus' critique of love poetry.

Keywords: Callimachus, Hellenistic literary criticism, Hellenistic love poetry, Telchines, Apollo Lycius.

Primljeno / Received: 14.10.2025.
Prihvaćeno / Accepted: 06.11.2025.

[CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

The Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license allows users to share, copy, and adapt materials for non-commercial purposes only. Users must provide appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made. It is a worldwide, royalty-free license that prohibits using the material for commercial advantages or monetary compensation.

Sadržaj – Contents

[Предговор]	5
150 years of Classics at the University of Belgrade	7
НЕНАД РИСТОВИЋ & МИХАЈЛО МОРАЧА Давид у одори Хорацијевој: класицистички препев избора из псалама Лукијана Мушицког	15
ГОРАН ВИДОВИЋ Кад музе почну да псују: Плаут између латинског и српског	105
ВОЈИН НЕДЕЉКОВИЋ The Philology of Roman Epigraphs: Some Thoughts, Some Examples	129
ЛУЦИЈА ДАНИЛОВ Између божанског и надбожанског: Компаративна анализа химана 10.71 и 10.125 и улога <i>речи</i> у ведској религији и ритуалу	141
ПЕТАР ЈОСИПОВИЋ <i>Sensus corporei, sensus spirituales</i> : The Sensory Community of Paulinus of Nola	159
МИЛИСА КИСИЋ <i>Eros i Tanatos</i> u III knjizi Vergilijevih <i>Georgika</i>	189
НИКОЛА МИЉКОВИЋ Етика двогубог ероса: природа љубави у песми <i>Несаница</i> . Хомер. Пуна <i>јегра</i> . Осипа Манделштама	203
МИЛОШ МАЏАН Александар Велики и Југославија: анализа школских уџбеника	225
МЛАДЕН ТОКОВИЋ Kalimah kao (anti)erotски pesnik	255
МИРОСЛАВА МАЈНЕР The Septuagint of Ruth. Translation Technique, Textual History, and Theological Issues	283
ДРАГАНА НИКОЛИЋ Урезивање универзалних вредности: <i>Prometheus</i> симпозијум о дигиталној епиграфици и представљању културног наслеђа	289
ISIDORA TOLIĆ Međunarodni kongres <i>FIEC 2025</i>	295